

«ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ» ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

1^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ

2020-2021

ΤΜΗΜΑ: Γ1

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ:

ΓΚΙΚΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΧΑΪΔΩ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Εισαγωγή.....	σελ. 3
2.Έλληνες καλλιτέχνες και τα έργα τους	σελ. 4
3.Ξένοι καλλιτέχνες και τα έργα τους..	σελ. 10
4.Δημοτικά τραγούδια και ποίηση.....	σελ. 17
5.Επίλογος.....	σελ. 19
6.Δικτυογραφία / Βιβλιογραφία.....	σελ. 20

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έξοδος του Μεσολογγίου (10 Απριλίου 1826) ήταν ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Το Μεσολόγγι λόγω της γεωγραφικής του θέσης, αποτελούσε πόλη υψίστης στρατηγικής σημασίας για τους Οθωμανούς. Από εκεί μπορούσαν να ελέγξουν την Πελοπόννησο και όλη τη Ρούμελη. Πολλές προσπάθειές τους για να το κατακτήσουν απέτυχαν λόγω του ότι Έλληνες επαναστάτες στρατηγοί, όπως ο Μιαούλης και ο Καραϊσκάκης, μπορούσαν με κάποιους τρόπους να ενισχύουν τους Μεσολογγίτες στέλνοντάς τους τρόφιμα και πολεμιστές, για να πολεμούν.

Βλέποντας ο Σουλτάνος ότι το Μεσολόγγι με τις προσπάθειες του Κιουταχή δεν έπεφτε ούτε οι Μεσολογγίτες είχαν σκοπό να παραδοθούν τον αντικατέστησε με έναν πιο έμπειρο στρατηγό, τον Ιμπραήμ Πασά. Βλέποντας και ο Ιμπραήμ ότι το Μεσολόγγι όσες φορές και να το πολιορκήσουν δεν θα έπεφτε στα χέρια τους, έβαλε σε σχέδιο τον αποκλεισμό του.

Καθώς ο αποκλεισμός γινόταν όλο και στενότερος και μην μπορώντας ο ελληνικός στόλος και στρατός να τροφοδοτήσει τους αποκλεισμένους με τρόφιμα, έπεσε φοβερή πείνα τον Φεβρουάριο του 1826 στην πόλη. Αφού οι πολιορκούμενοι έφαγαν ότι μπορούσαν από τα ζώα τους, πολλοί άρχισαν να πεθαίνουν από αρρώστιες, όμως ποτέ τους δεν πέρασε από το μυαλό να παραδοθούν.

Τη νύχτα 10 προς 11 Απριλίου 1826, το Σάββατο του Λαζάρου, αποφάσισαν όλοι, άντρες και γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους να επιχειρήσουν έξοδο από την πόλη. Χωρισμένοι σε τρεις ομάδες με αρχηγούς τον Μπότσαρη, τον Μακρή και τον Κίτσο Τζαβέλα έκαναν την μεγάλη έξοδο από την οποία σώθηκαν μόνο 1.800 άντρες και 7 γυναίκες, οι πιο πολλές σου-

λιώτισσες. Πολλά από τα γυναικόπαιδα, αφού γύρισαν στην πόλη αιχμαλωτίστηκαν από τους Τούρκους.

Η ηρωική αυτή άμυνα και Έξοδος του Μεσολογγίου προκάλεσε κατάπληξη όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε όλο τον κόσμο, με αποτέλεσμα να αναζωπυρώσει το ηρωικό πνεύμα, που είχε καταπέσει με τους εμφύλιους πολέμους και άλλες καταστροφές.

Καθώς η ήττα της Εξόδου μετατράπηκε σε νίκη, ένα νέο κύμα φιλελληνισμού αναδύθηκε μετά την αμαύρωση του αγώνα και εξαιτίας του εμφυλίου σπαραγμού. Οι φιλέλληνες συγκινημένοι από τον αγώνα που δίνουν οι Έλληνες βοηθούν πλέον με οποιοδήποτε τρόπο μπορούν. Άλλοι στέλνουν χρήματα, κάποιοι τολμηροί ξεκινούν να έρθουν στην Ελλάδα, για να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων και οι καλλιτέχνες αρχίζουν να εξυμνούν τον αγώνα των Ελλήνων.

Πολλά έργα λογοτεχνικά, ζωγραφικά και ποιητικά απαθανάτισαν τη θυσία των Μεσολογγιτών.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΙΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ

Διονύσιος Σολωμός

Ο Διονύσιος Σολωμός είναι ο μεγαλύτερος ποιητής του προπερασμένου αιώνα. Αρχηγός της Επτανησιακής σχολής, ηγέτης του νεοελληνικού έμμετρου λόγου, εθνικός μας ποιητής, καθιέρωσε τον νεοελληνικό ποιητικό λόγο, ύμνησε τον εθνικό αγώνα της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας και ήταν ο πρώτος που χρησιμοποίησε στον ποιητικό και πεζό του λόγο την εθνική λαϊκή γλώσσα μας, τη δημοτική. Γεννήθηκε στις 8 Απριλίου 1798 στη Ζάκυνθο και πέθανε στις 9 Φεβρουαρίου 1857 στην Κέρκυρα.

Έζησε τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης και παρακολουθούσε από την αγγλοκρατούμενη Ζάκυνθο όλα τα γεγονότα που συνέβαιναν στην Ελλάδα. Εκτός από τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν», συγκλονισμένος από την Έξοδο του Μεσολογγίου έγραψε και το ποίη-

μα «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», το οποίο παρέμεινε ημιτελές.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ

«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι' η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει·
Στέκει ο σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Ερμο τουφέκι σκοτεινό, τί σ' έχω γω στο χέρι;
οπού συ μούγινες βαρύ κι' ο Αγαρηνός το ξέρει».
Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε,
κι' όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε.
Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
και μες στη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι,
κι' ολόλευκο εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη.
Και μες στις λίμνης τα νερά, όπ' έφθασε μ' ασπούδα,
Έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα,
που ευώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο·
το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα γλυκιά κι' εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι' όνειρο στην ομορφιά και χάρη,

*Η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι·
με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει·
ὅποιος πεθάνη σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.*

Οι «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» είναι ένα από τα σημαντικότερα ποιήματα του Σολωμού. Απαθανατίζει με εύστοχο τρόπο τον ηρωικό αγώνα των Μεσολογγιτών κατά τη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου και γενικότερα τον αγώνα των Ελλήνων την περίοδο της Επανάστασης. Ταυτόχρονα επεκτείνεται και στον αγώνα του ανθρώπου για την ηθική και την εσωτερική του ελευθερία. Είναι χωρισμένο σε τρία σχεδιάσματα, το καθένα διαφορετικό από το άλλο. Δημοσιεύθηκε στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Η φήμη του ποιητή εξαπλώθηκε πέρα από τα στενά όρια της Ζακύνθου.

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

Επικός ποιητής, διακεκριμένος της Επτανησιακής σχολής και πολιτικός. Γεννήθηκε το 1824 και πέθανε το 1879. Ήταν ένας από αυτούς που έζησαν την Ελληνική Επανάσταση από την αγγλοκρατούμενη τότε Λευκάδα.

Ο Βαλαωρίτης είχε αρκετές επιρροές τις οποίες βλέπουμε στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησής του: τον προγραμματισμό, την αφηγηματικότητα, την ιστορική εθνοκεντρική πατριδολατρική ροπή και την εμποτισμένη από το δημοτικό τραγούδι της ηπειρωτικής Ελλάδας, γλώσσα. Τα περισσότερα ποιήματά του είναι εμπνευσμένα κυρίως από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και ένα από αυτά από την Έξοδο του Μεσολογγίου με θέμα το Μεσολόγγι.

«ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ»

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥ ΚΛΕΙΣΜΕΝΟ, ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ,

σκέλεθρο, γυμνό, ξεσαρκωμένο,

δεν παραδίδει τα άρματα,

δεν γέρνει το κεφάλι...

Κρατεί για νεκροθάφτη του το Χρήστο τον Καψάλη.

Το ράσο του Δεσπότη του φορεί για σάβανό του

κι ως φλογερό μετέωρο πετά στον ουρανό του.

Και θάβεται ολοζώντανο...!

Στο διάβα του τρομάζουν τα αστέρια

που το κοιτάζουν και ταπεινά μεριάζουν..

Κλαρί δε φαίνεται χλωρό και το στερνό χορτάρι του μάρανε,

το σκότωσε, το αράπικο ποδάρι.

Θεόδωρος Βρυζάκης

Ο Θεόδωρος Βρυζάκης γεννημένος στη θήβα το 1814

θεωρείται ένας από τους κορυφαίους Έλληνες ζωγράφους του 19ου αιώνα. Του έχει δοθεί το προσωνύμιο του «θεμελιωτή της σχολής του Μονάχου». Επειδή και αυτός έζησε την Ελληνική Επανάσταση, τρία από τα σημαντικότερα του έργα είναι: «Η υποδοχή του Λόρδου Βύ-

ρωνα» στο Μεσολόγγι, «Η θυσία του Καψάλη» και «Η έξοδος του Μεσολογγίου».

«Η Έξοδος του Μεσολογγίου»

Στον πίνακα βλέπουμε τον λαό του Μεσολογγίου και τους Τούρκους να μάχονται με όπλα και σπαθιά κατά τη διάρκεια της γνωστής εξόδου του Μεσολογγίου, στην οποία ο λαός θυσιάστηκε αγωνιζόμενος για την ανεξαρτησία του, κάτι που δεν πέτυχε ολοκληρωτικά, διότι, όπως φαίνεται και στον πίνακα, ακολούθησε μαζική σφαγή των Ελλήνων.

Διακρίνουμε επίσης τον Χριστό και τους αγγέλους στον ουρανό, σύμβολα πίστης και προστασίας των Ελλήνων, όπως και τη δύναμη και την οργή στα πρόσωπα των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της μάχης δείχνοντάς μας ότι είναι αποφασισμένοι ή να ζήσουν ελεύθεροι ή να πεθάνουν. Τέλος, βλέπουμε και την ελληνική σημαία, σύμβολο των αξιών του έθνους. Ο πίνακας συγκαταλέγεται στα έργα ιστορικής ζωγραφικής σε ρομαντικό ύφος της οθωνικής περιόδου και διακρίνεται για τον αφηγηματικό ρεαλισμό του.

«Η θυσία του Καψάλη»

Ένα άλλο έργο του είναι ο πίνακας με τη θυσία του Καψάλη. Σε αυτό διακρίνουμε τον Χρήστο Καψάλη, πρόκριτο της τότε εποχής, να ανατινάζει τις αποθήκες των πυρομαχικών στο τέλος της εξόδου περιστοιχιζόμενος από πλήθος ανδρών και γυναικών.

«Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα»

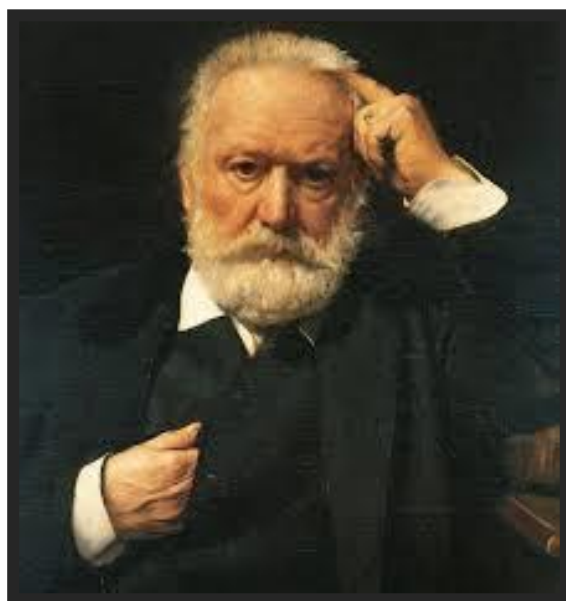

Ο ζωγράφος απεικονίζει την άφιξη του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι, που έφτασε στην πόλη στις 4 Ιανουαρίου 1824 καλεσμένος από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, ο οποίος τον υποδέχεται. Συνοδεύεται από τον συγγραφέα Εδουάρδο Ιωάννη Τρελώνυ επευφημούμενος από πλήθος στρατιωτών.

ΞΕΝΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ

Βίκτωρ Ουγκώ

Γάλλος συγγραφέας, ποιητής και δραματουργός, γεννημένος το 1802 στη Γαλλία. Υπήρξε θερμός υποστηρικτής της προσπάθειας των Ελλήνων να αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγό. Τα ποιήματά που δημιούργησε για την Ελλάδα ήταν πάρα πολλά, ονόμαζε τον εαυτό του «αδερφό» Έλληνα και θεωρήθηκε ως ο Γάλλος βάρδος του μεγαλείου της Ελληνικής Εθνικής Ιδέας. Το 1826 δημοσίευσε στον γαλλικό τύπο το ποίημά του, «Τα κεφάλια του Σαραγιού».

«Τα κεφάλια του Σαραγιού»

[Απόσπασμα]

«Ω! Ναι! Κανάρη Ναύαρχε! Συ βλέπεις το Σαράι
κι αυτό του Μάρκου Βότσαρη τ' αγέρωχο κεφάλι
όπου το εξεθάψανε μέσα από το μνήμα
και την καινούργια τους γιορτή στολίσανε και πάλι
μέσα εις το κυβούρι μου εμπήκαν με μανία
κι εκεί οι Τούρκοι επίμονα κι εκεί μ' εκυνηγήσαν
ούτε εκεί ο άμοιρος δεν βρήκα ησυχία!
Και τη γιορτή τους με αυτό οι άπιστοι στολίσαν.
Ιδές αυτά τα κόκκαλα που είν' σκελετωμένα
και συ μου τα εξέλαβες για σκιάχτρο εδ' απάνου
που τα σκουλίκια λαίμαργα έχουν αφανισμένα
τα ξέθαψαν και τάστειλαν πεσκέσι του σουλτάνου.
Κανάρη! Άκουσε λοιπόν! Κι αν θέλης πες τον μύθο.
Κοιμώμουνα στο μνήμα μου, κι αϊφνης σαν να σφυράη
με ξύπνησε αναπάντεχα μέσα από το βύθο
μία φωνή σπαραχτική «Το μεσολόγγι πάει!»

Το ποίημα αυτό είναι εμπνευσμένο από την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου. Μεταξύ των έξι χιλιάδων κεφαλών, που είχαν αποσταλεί στο Σαράι του σουλτάνου μετά την έξοδο, βρέθηκαν να συνομιλούν μεταξύ τους τα κεφάλια του Μάρκου Μπότσαρη, του επισκόπου Ρωγών Ιωσήφ και του Κωνσταντίνου Κανάρη.

Γίοχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε

Γερμανός φιλόσοφος, ποιητής, ιστορικός και μυθιστοριογράφος γεννημένος το 1749. Ο Γκαίτε έδωσε το στίγμα του για την έξοδο του Μεσολογγίου στο έργο του Φάουστ Β, στο οποίο τοποθετεί τον ήρωά του Ευφορίωνα, που εκπροσωπεί την ανδρεία και τη λευτεριά, να φωνάζει με πάθος στο Μεσολόγγι «Πάντα ψηλότερα να ανεβαίνω! Πάντα μακρύτερα να κοιτάζω»! Στην ουσία αποθεώνει τον Λόρδο Βύρωνα για τη θυσία του στο Μεσολόγγι, το οποίο υψώνει σε ιδεώδη και αιώνιο βωμό ανδρείας και αυτοθυσίας.

Ευγένιος Ντελακρουά

Γάλλος ζωγράφος γεννημένος στη Γαλλία τον Απρίλιο του 1898. Θεωρείται ο κυριότερος ίσως καλλιτέχνης του γαλλικού ρομαντισμού. Είναι γνωστός με το προσωνύμιο «ο ρομαντικός επαναστάτης». Ύμνησε και αυτός την Ελλάδα της Επανάστασης με δύο αριστουργήματα: «Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου» και «Η σφαγή της Χίου».

«Η Ελλάδα πάνω στα ερείπια του Μεσολογγίου» (La Grece sur les ruines de Messolonghi)

Ο πίνακας αυτός του Γάλλου ζωγράφου εμπνευσμένος από την μάχη των Ελλήνων στην τρίτη πολιορκία του Μεσολογγίου απεικονίζει την Ελλάδα με γυναικεία μορφή ντυμένη με παραδοσιακή φορεσιά, με ξεκούμπωτο το στήθος και ανοιχτά τα χέρια σαν να βρίσκεται σε απόγνωση, να στέκει όρθια πάνω στα ερείπια του Μεσολογγίου τα οποία έχουν καταπλακώσει τους αγωνιστές, ενώ ο εχθρός καρφώνει τη σημαία του στο έδαφος. Εδώ ο θεατής αναγνωρίζει το μεγαλείο και την ψυχή του Έλληνα. Ενώ έχει «καταπλακωθεί», ενώ έχει «συντριβεί», στέκει όρθιος και συνεχίζει να παλεύει.

Φρανσουά Εμίλ Ντε Λανσάκ

Γάλλος ζωγράφος γεννημένος το 1803. Επηρεασμένος και αυτός από την Ελληνική Επανάσταση δημιούργησε έναν πίνακα με τίτλο «Η αυτοθυσία της μάνας». Αποτυπώνει με τραγικό τρόπο τις τελευταίες στιγμές της εξόδου του Μεσολογγίου δείχνοντας στον θεατή τον νεκρό σύζυγο, το νεκρό παιδί στην αγκαλιά της μάνας και την ίδια τη μάνα να ετοιμάζεται να βάλει τέλος στη ζωή της, για να μην πέσει στα χέρια των κατακτητών.

Ο πίνακας σχετίζεται με την απόφαση των Μεσολογγιτών να σκοτώσουν όλες τις γυναίκες και τα παιδιά, για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων, εάν αυτοί καταλάμβαναν το Μεσολόγγι. Η απόφαση αυτή ανακλήθηκε την τελευταία στιγμή με την παρέμβαση του Μητροπολίτη Ιωσήφ. Ο πίνακας εκτίθεται στο Μουσείο Ιστορίας και Τέχνης του Μεσολογγίου.

Τζουζέπε Ματσόλα

Ιταλός ζωγράφος όπου με το έργο του «Η επίθεση του Ιμπραήμ στο Μεσολόγγι» δείχνει τη βία και το μένος των αλλόθρησκων, οι οποίοι ήθελαν πάση θυσία να καταλάβουν την πόλη λόγω της στρατηγικής της σημασίας. Η επίθεση, που αποτυπώνει ο Ματσόλα στον πίνακά του, αποκρούστηκε και το Μεσολόγγι άντεξε.

Λουί Ζοζέφ Τουσέν Ροσινιόν

Ο πίνακάς του με θέμα «Η τελευταία μετάληψη των μεσολογγιτών» αποτυπώνει με ρεαλιστικό τρόπο την εξάντληση, τον φόβο, την απόγνωση και την ελπίδα να είναι ζωντανές στα πρόσωπα αυτών που απεικονίζει. Στον πίνακα αναγνωρίζουμε τον σημαντικό ρόλο της πίστης στον θεό σε κάθε βήμα της Ελληνικής Επανάστασης.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

Εκτός από τους Έλληνες και ξένους λόγιους και καλλιτέχνες που έγραψαν για την Ελληνική Επανάσταση και ύμνησαν ειδικότερα την Έξοδο του Μεσολογγίου, ο λαός μέσα από τα δημοτικά τραγούδια υμνεί κι αυτός με τη σειρά του την Έξοδο και τη δόξα του Μεσολογγίου. Κάποια από αυτά τα τραγούδια είναι:

ΠΑΙΔΙΑ Μ' ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΣΑΣ ΠΩ

*Παιδιά μ', ελάτε να σας πω και να σας μολογήσω,
πικρά μαντάτα μούρθανε από το Μεσολόγγι.
Το Μεσολόγγι έπεσε ανήμερα Λαζάρου.
Θρήνος μεγάλος έγινε, μεγάλη απελπισία,
κλαίνε μανάδες για παιδιά, κι τα παιδιά για μάνες.
Φωνή μεγάλη ακούστηκε, φωνή μεγάλη λέει:
- Στον ανεμόμυλο, παιδιά, όλοι να συναχθούμε.*

ΝΑ 'ΜΟΥΝ ΠΟΥΛΙ ΝΑ ΠΕΤΑΓΑ

*Να 'μουν πουλί να πέταγα, να πήγαίνα τ' αψηλού
ν' αγνάντευα τη Ρούμελη το έρμο Μεσολόγγι
πώς πολεμάει με την Τουρκιά με τέσσερους πασάδες
κι' οι πρώτοι της Αρβανιτιάς με δώδεκα χιλιάδες
που στένουν τόπια της στεριάς, καράβια του πελάγου
πέφτουν οι μπάλες σα βροχή, οι μπόμπες σαν χαλάζι,
κι' αυτά τα λιανοντούφεκα σαν άμμος της θαλάσσης.
Κι' ο Μακρής τους φώναξε κι' ο Μακρής τους λέει:
- Παιδιά βαστάτε τα' άρματα και τα βαριά ντουφέκια
και το μιντάτι έρχεται στεριά και του πελάγου.
Μήτε μιντάτι έφτασε, μήτε βοήθεια φτάνει
και οι κλεισμένοι ξόρμησαν με τα σπαθιά στα χέρια
κι οι Τούρκοι τους εσταύρωσαν και τους διαμοιράζουν.
Πήραν κεφάλια αμέτρητα και ζωντανούς αμέτρους
και λίγοι ξεγλιστρήσανε πλέοντας μες στο αίμα.*

ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΝΥΧΤΑ ΠΟΛΕΜΟ, Μ' ΕΝΝΙΑ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

*Πέφτουν ντουφέκια σα βροχή και μπόμπες σα χαλάζι,
Κι' από τη ντάπια του ο Μακρής στα παλληκάρια κράζει:
«Παιδιά βαστάτε τ' άρματα, βαστάτε το ντουφέκι,
Γιατί βοήθεια πλάκωσε, στεργιάς και του πελάγου,
Ο Καραϊσκάκης, της στεριάς κι' οι Υδραίои του πελάγου».
Ούτε βοήθεια φάνηκε κι' ούτε βοήθεια φτάνει
και σώθηκε όλο το ψωμί, και σώθηκε τ' αλεύρι...
Μαύρο γιουρούσι κάνανε τη νύχτα το Λαζάρου...
Οι Τούρκοι τους καρτέραγαν, κρυμμένοι στα χαντάκια,
Σκότωσαν γυναικόπαιδα, χάλασαν το γεφύρι.*

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, η Έξοδος του Μεσολογγίου έδωσε έμπνευση σε πολλούς Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες αποτυπώνοντάς την στα έργα τους είτε αυτά ήταν ποιητικά ή αφηγηματικά ή πίνακες ζωγραφικής.

Εξύψωσε το ηθικό των Ελλήνων, εξύμνησε την ελευθερία του ατόμου και έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα σε όλον τον κόσμο, για να βοηθήσει με κάθε τρόπο τον αγώνα για την ανεξαρτησία της Ελλάδος. Η έξοδος του Μεσολογγίου σηματοδοτεί ακόμα και στις μέρες μας την ανάγκη που έχει ο άνθρωπος για ελεύθερη ζωή.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ http://ektos-y1hs.blogspot.com/2016/03/blog-post_194.html
- ❖ <https://dromospoihs.home.blog/2019/04/09/%CE%B7-%CE%AD%CE%BE%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%84%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7-%CE%BA%CE%B1/>
- ❖ <https://www.istorikathemata.com/2013/06/victor-hugo-the-french-poet-of-the-greek-national-idea.html>
- ❖ <https://www.wikipedia.org/>
- ❖ <https://www.lifo.gr/culture/vivlio/filellines>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Σχολικό βιβλίο Ιστορίας Γ' Γυμνασίου, έκδοση 1980.
- ❖ Σχολικό βιβλίο Ιστορίας Γ' Λυκείου, έκδοση 1983.

ΣΧΕΤΙΚΟ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΤΗΣ Ε.Ρ.Τ.

<https://ertatschool.ert.gr/35742/>